

A KÖNYVTÁROS, MŰSZAKI KÖNYVTÁROS SZEMÉLYISÉGE

Bauer József

KG Informatik

A könyvtáros pálya ma nem tartozik a legsikeresebb, a jól fizetett, a társadalmi ranglétra legmagasabb fokán álló foglalkozások közé. Hogy mi és hogyan okozta e nemes hivatás goethei fényének megkopását, erről lehetne és kellene is beszélni, kinyomozva azt a folyamatot, amely a komoly munka és lelkesedés műhelyéből esetenként a más szakmák hajótöröttjeinek menhelyévé, a különbözőképpen megsérültek rehabilitációs intézményévé, néha pedig – ne tagadjuk – a protezsáltak *sine cura*-jává változtatta a könyvtárakat.

S ebben a folyamatban a könyvtáros személyisége sok helyütt lényegtelené, szürkévé és elhanyagolhatóvá vált, KRUPSZKAJA aranykódós „*az ügy lelké*”-ből csupán „*egy fő könyvtári munkaerővé*” degradálódott. A szakmai fejlődés, a világra és a világ minden új jelenségére való rácsodálkozás és a tudásvágy kérdései helyett más került terítékre. A fruska-kérdés.

Mindezek a tények szükségessé teszik, hogy annyi más próbálkozás után ismét felvázoljuk a könyvtáros személyiségének markáns vonásait. Kell ez abból a szempontból, hogy azok, akik nem ismerik, ismerjék meg ezeket a vonásokat. De azért is, hogy azok, akik erre a pályára szánják magukat, vagy erre a hivatásra kívánnak képezni fiatalokat, ezen elvárások, készségek és képességek tudatában cselekedjenek. Tehát igen lényeges lenne a *képességvizsgálat*. Mind a pályaválasztó, mind a tanintézet számára sorsdöntő lehet ennek eredménye. De a könyvtárosokat alkalmazó személyzeti osztályok is érdekeltek benne, hogy megakadályozhassák az alkalmatlanok könyvtárosi alkalmazását.

* * *

Mik tehát azok a lényeges vonások, amelyek összességében a könyvtáros, illetve a műszaki könyvtáros személyiségére jellemző?

1. *Általános műveltség.* Széles körű ismeretek az irodalom, történelem, jog, gazdaság, természettudomány, műszaki tudományok stb. területéről. A könyvtároshoz bármilyen kérdéssel fordulhatnak az olvasók, tehát általános műveltségének az átlagosnál valamivel magasabbnak kell lennie ahhoz, hogy a sokféle kérdésre válaszolni tudjon.

2. *Tudományismeret.* A könyvtárosnak ismernie kell a tudományok rendszerét, felépítését, kialakulását, legújabb kutatási területeit és eredményeit. Természetesen azon a tudományterületen részletesebben, amelynek segítségét könyvtárosi tevékenységével szolgálja, vagy amelyet esetleg maga is művel. Jó, ha az átmeneti területekre vagy a különböző tudományterületek analógiáira is fel tudja hívni a figyelmet, ha ismeri a kutatási, vizsgálati módszereket.

3. *Környezetismeret.* A műszaki könyvtárosnak különösen fontos, hogy ismerje azt a közeget, amelyben dolgozik. A gyár tervei, termékei, technológiái, az emberek, akik a tervet, technológiát, termékeket készítik vagy alkalmazzák, mind-mind megismerendők. Soha nem lesz jó könyvtáros az, aki csak a könyvtárban dolgozik látástól vakulásig, de nem ismeri az üzem gépeit, hogy mivel mit és hogyan lehet gyártani, melyek a legjobban dolgozó brigádok, milyen kérdések vetődtek fel egy-egy új gyártmány vagy új technológia tervezése kapcsán stb. Aki nem vesz részt a vállalat társadalmi életében, nem ismeri a párt, KISZ és szakszervezeti szervezetek, funkcionáriusokat és nem tud velük kapcsolatot teremteni.

4. *Könyvismeret.* A könyvtárost elsősorban a könyvek szeretete és tisztelete indítja el pályáján. Aki közömbös vele szemben, soha nem lehet jó könyvtáros. Az emberi élet, szeretet és gyűlölet, szerelem és magányosság, küzdelem, szenvedés, öröm és boldogság, a

történelem alakulása és alakítása, a tudás ragyogó napja és a butaság sötét éjszakája, a művészetek ábrázoló és átalakító varázslata, a tudomány horizont-tágító gyürkőzése, a gonoszság világpusztító gője, az önfeláldozás ártatlan szemérmessége, mind-mind a könyvekben őrződik. Az emberi szellem erőfeszítése és az emberi munka verejtéke a könyvek anyagában és alakjában testesül meg, tartalmában fejeződik ki. Sorstárs és barát a könyv, osztozik bánatunkban, oszlatja gondjainkat, felvidít, tanít, elvisz idegen tájakra a nagyvilágba és az emberi lélek mélységeibe. A könyvtáros ezeket az értékeket szereti és tiszteli a könyvben.

A könyvtáros ismeri is az irodalmat, a könyveket és egyéb dokumentumokat. Tudja, mire lehet használni őket és tudja, melyiket ki tudja értelmesen és haszonnal forgatni.

5. *Bibliográfiai ismeretek.* A könyvtáros természetesen nem ismerhet minden könyvet és minden dokumentumot. Nagy segítségére van azonban azoknak a forrásoknak az ismerete, amelyekből minden dokumentum felderíthető. Elsősorban a bibliográfiák jönnek számításba. A bibliográfia az a periszkóp, amellyel a könyvtáros kitekinthet a dokumentumok tengerére. Egyúttal bemérő távcső is, amellyel nagy találati valószínűséggel célozza meg a keresett adatokat, irodalmat.

6. *Udvariasság, szolgálatkészség.* A műszaki könyvtáros tudja, hogy nem az olvasó van érette, hanem ő az olvasóért. A műszaki könyvtárossal ezt éreztetik is olykor. Éppen ezért az olvasót becsüli (legyen annak végzettsége, képzettsége, rangja, beosztása, tudása, kora bármilyen), és vele mindig udvariasan és szolgálatkészen viselkedik. E tulajdonságok párosulnak megfelelő viselkedési és beszédstílussal. A könyvtáros feladata, hogy megnyerje, megtartsa és állandóan kiszolgálja az olvasót. Feladata az olvasó gyors, szolgálatkész, pontos kiszolgálása a szükséges információval és dokumentummal. Ez távolról sem értelmezhető úgy, hogy a könyvtáros az olvasó szolgája. Inkább segítőkész, udvarias, egyenrangú partner. Ezt az olvasóban tudatosítani kell.

7. *Pedagógia, diplomáciai érzék.* Minthogy a könyvtáros benne él a környezetében, természetes, hogy bizonyos emberi és társadalmi viszonylatok, konfliktusok, alkati tényezők nem kerülhetik el a figyelmét. Alkalmazkodnia kell egyes olvasóihoz és főnökeihez. A könyvtár és az olvasók érdekében mindig megfelelő hangot kell megütnie, hogy a kívánt célt elérje. Igen lényeges tehát a pedagógiai, diplomáciai érzék, mert ennek segítségével többet lehet elérni, mint az egyébként igen kitűnő munkával. Diplomáciai érzék nélkül a jó munka határfoka is sokat romlik.

8. *Rendszeretet és pontosság.* A könyvtári tevékenység területén mindenütt pontosságra, rendre van szükség. A könyvtáros enélkül nem képes a könyvtári állományt használhatóvá tenni, az olvasók igényeit felmérni és a

lehető legjobban megadni a szükséges adatokat, felvilágosításokat vagy dokumentumokat. Ezeknek a tulajdonságoknak tükröződnie kell a könyvtáros külső megjelenésén és a könyvtár esztétikai megjelenésén is. A könyvtár a könyvtáros személyiségét mutatja a maga világosságával, rendjével, apró díszítéseivel és izléses berendezésével, a dokumentumok katonás rendjével és meghittséget árasztó teljes légkörével. Vagy a könyvtáros tehetetlenségét, ügyetlenségét, nemtörődömségét és rendetlenségét rogyant bútoraival, poros, szanaszét dűledező dokumentumaival, festetlen, pókhálós, elriasztó külsejével is.

9. *Logika és rendszerező képesség.* Mint már említettük, a könyvtárosnak ismernie kell az egyes tudományterületek felépítését, belső logikáját. Ismernie kell természetesen az egyes tudományterületek kapcsolódását, egyes diszciplínák helyét a tudományok között. És persze, tudnia kell: mindez miként tükröződik az egyes dokumentumfajtákban és tartalmuk feltárásához a sok közül melyik könyvtári és információs osztályozási rendszert vegye igénybe. A dokumentumok tartalmi rendszerezése, az osztályozási rendszerek logikájába való behelyezése mind a könyvtári feldolgozó munkánál, mind a könyvtári munkarend kialakításánál, mind pedig a tájékoztatási tevékenységben alapvetőnek tekinthető. Végül a rendszerező képesség a tudományos tevékenységnek is egyik lényeges eleme, az ismeretek halmazából ennek segítségével lesz olyan ismeretrendszer, amelyből munkája során a könyvtáros is meríteni tud.

10. *Optimizmus és jó kedély.* A könyvtáros emberek között és emberekkel dolgozik. Ezért általában nyitott és könnyen közeledő egyéniség legyen. Még a nagy könyvtárak feldolgozó részlegeibe sem illik bele magába zárkózott, kiegyensúlyozatlan, rapszódikus vagy mogorva, pesszimista vagy depressziós személyiség. Az olvasókkal közvetlen kapcsolatban álló olvasószolgálatos, illetve tájékoztató könyvtáros esetében a természetes kedvesség, az optimizmus és a jó kedély egyenesen múlhatatlan követelmény. Ez adja meg a könyvtár alaphangulatát, az olvasók számára rokonszenves légkört.

11. *Kezdeményezőképeség és vonzódás az újhoz.* A történelmi értékű könyvgyűjtemények könyvtárosára a múlt tisztelete a jellemző. Számára a régi évszázadok szellemi és anyagi kultúráját sűrítő könyvek megóvásának érdeke az elsődleges. A műszaki könyvtárosok a rohamos technikai fejlődés tapasztalói, hírvivői és előmozdítói. Esetükben az újdonság keresése, a technikai haladás előmozdítása az igazán lényeges. Ezért a szükséges újdonságot keresik mind az egyes szakterületek dokumentum- és információellátásánál, mind pedig a technikai újdonságok könyvtári-tájékoztatási alkalmazásánál.

Ez természetesen nem jelent mindenáron való újjátást és a régi válogatás nélküli megsemmisítését, kiszórását, hanem a fokozatos átmenetet és a régi jó megőrzését is.

Ebből az alapállásból következik, hogy a műszaki könyvtáros érzékenyebben reagál az élet és a könyvtárosi hivatás minden kérdésére, megkérdőjelez minden számára helytelent, és kezdeményez minden olyan újat, ami a műszaki könyvtárak, könyvtárosok és a könyvtáriügy egésze számára előrehaladást ígér. A könyvtári technika továbbfejlesztése érdekében szorgalmazza a technikai eszközöknek (reprográfiai eszközök, számítógép) nagyobb mérvű, rendszeres alkalmazását, illetve az ehhez szükséges szabványosítási, oktatási stb. előfeltételek megteremtését.

Az új igénylése és ismerete minden könyvtárosnál az új szervezési formák és szolgáltatási lehetőségek kutatását is jelenti. A megújulás iránti igények felkeltése és új módon való kielégítése állandó belső készítetése mindöjüknek.

12. *Segítőkészség.* A könyvtáros tudja, milyen nagy munka fekszik egy-egy könyvtár optimális rendjében. Tudja azt is, hogy az olvasó az első pillanatban idegenül és értetlenül áll a dokumentumok hatalmas dzsungelében. Igyekszik hát segíteni neki abban, hogy minél előbb kiismerje és megszokja a könyvtár rendjét, rendszerét. Ezen túlmenően is tudja, hogy kötelessége a segítség, de ez egyúttal belső szükségserűség is a számára. Sikerelemény neki, ha tud segíteni. Hivatásának ez a lényege. Enélkül lehet ugyan jó hivatalnok, értheti jól szakmája kérdéseit, de sohasem válik jó könyvtárossá. Ezzel együtt a könyvtáros együttműködési készségének is meg kell lennie.

13. *Önzetlenség.* Minthogy a könyvtáros alaptevékenysége a szolgálat, elvárható, hogy ennek rendeltetését alá. Ezért, bár az egyéni érvényesülés, siker ezen a pályán sem lényegtelen, mégis az igazi eredményt az olvasók meglegedése, bizalma, szeretete hozza magával. Nehéz helyzetben van a könyvtáros abban az esetben, ha az olvasó kutatási területe megegyezik az övével. Anélkül, hogy saját eredményeit feláldozná, ilyenkor is a legteljesebb információt kell megadni. Ez így etikus, és ennyire lehet önzetlen is a könyvtáros. A fenntartók sokszor ezzel a tulajdonságával élnek és élnek vissza is.

14. *Könyvtári szakmai érdeklődés.* Ezt a könyv és az emberek iránti érdeklődés indítja, majd motiválja. Érdeklődik az írás és könyv eredetéről, a könyvtár szervezésén keresztül a modern kommunikációs eszközökig és ezek könyvtári felhasználásáig sok minden. A képzés során mindezekről tudomást szerez, tanul, kiválasztja az alkatának és érdeklődésének megfelelő részterületet, s ezen a területen igyekszik elméleti és gyakorlati tevékenységével bizonyos új eredményeket felmutatni.

15. *Józanág és kritikai érzék.* Minthogy a könyvtár eléggé szűk környezetben hat, a könyvtárosnak minden tevékenysége kapcsán érvényesítenie kell józanágát, kritikai érzékét, hogy alkalmazkodjék a környezethez, hogy fel tudja mérni, mivel, mikor, hogyan tud meg-

felelően, vagy a legjobb hatásokkal hatni a környezetre. Ez vonatkozik a könyvtár napi munkájára és fejlesztésére is.

16. *Testi és szellemi épség.* A könyvtáros minden tevékenysége az olvasót szolgálja. Mintegy különleges pedagógiai munkát és tájékoztató tevékenységet végez. Általában – az egész nagy könyvtárakat kivéve, ahol a munkamegosztás és a nagy létszám ezt lehetővé teszi – mindig az olvasó szeme előtt van. Kiskönyvtárakban pedig minden munkát, még a nehéz fizikai munkák jó részét is, egymaga végez. Itt testi fogyatkozással nem tudna a könyvtáros helytállni. Nagy könyvtár bizonyos területein (pl. feldolgozás, tájékoztatás) a testi fogyatékosság sem akadály.

17. *Türelem és kitartás.* A könyvtár és a könyvtáros eredményeket gyorsan nem igen tud felmutatni. Hosszú, kemény, töretlen szorgalmú munka kell ahhoz, hogy a könyvtárat felfedezzék, előnyeit felismerjék, szolgálatát megfelelően használják fel. A könyvtáros munkájának gyümölcse esetleg csak egy-két évtized után érik be. Tudunk olyan műszaki könyvtárosról, aki majd két évtizedig dolgozott, míg egy pincehelyiségből az első könyvtárnak épült vállalati műszaki könyvtárba költözhetett. Modern berendezést és jól összekovácsolt könyvtári-tájékoztató kollektívát hagyott hátra nyugdíjazásakor, mert csak néhány évig élvezte a munka eredményét. Utódainak természetesen könnyebb dolga lesz már. A könyvtárosnak nap mint nap bizonyítania kell rátermettségét, szorgalmát és türelmét, a könyvtár használatának fontosságát, az általa adott információk vagy dokumentumok gazdasági és műszaki vagy politikai hatásosságát.

18. *Elkötelezettség.* A könyvtáros nem légüres térben mozog, nem parttalan és határtalan humanizmus vezérli. Ebben a században és ebben a társadalomban él. Ennek a szocialista társadalomnak köszönheti pályájának indulását, és azt úgy kívánja befutni, hogy a lehető legtöbbet tegye ennek a társadalomnak gazdagabbá, jobbá, demokratikusabbá és humánusabbá tétele érdekében. Idealista abban az értelemben, hogy maga elé tűzött egy célt, egy elérendő ideált, és bármennyire is esendőnek, esetleg esetlennek nézik, azt a maga erejéből igyekszik elérni. A jó könyvtáros akkor változtat munkahelyet vagy pályát, ha elgondolásai megvalósítása elé immár hosszú évek során át áttörhetetlen akadályt emeltek, és ha emellett még anyagi gondjai is vannak.

19. *Nyelvtudás.* Szakkönyvtárban, műszaki könyvtárban szinte elképzelhetetlen a valamilyen szintű idegen nyelvtudás hiánya. Különösen áll ez a beszerzésre, tájékoztatásra és bibliográfiai tevékenységre, de a feldolgozás területére is. Legfontosabb természetesen a világnyelvek (orosz, angol, német, spanyol, francia) ismerete. Természetesen minél nagyobb mérvű a nyelvtudás, annál inkább hasznosítható. De a könyvtáros még

a legtökéletesebb nyelvtudás esetén sem hivatásos fordító vagy tolmács. Ne is várják tőle, hogy ezeket a feladatokat lelkesen és hibátlanul megoldja. Ezekhez másféle kvalitások szükségesek.

* * *

Jó, jó – mondhatná valaki –, mindez nagyon szép. De a technika betört a könyvtárba, másféle szolgáltatások szükségesek ma már, mint akár tíz évvel ezelőtt is. Előtérbe került az on-line információszolgáltatás, az adat- és tényjellegű információk adása, adatbankok létesültek, a kölcsönzés mellett előretört a helybenhasználat és a másolatszolgáltatás, új audiovizuális dokumentumok beszerzése, feldolgozása és szolgáltatása szükséges, s mindezekhez más ismeretek és kvalitások szükségesek, mint az itt felsoroltak. De meggyőződésem, hogy ez nem így áll.

A technika az emberért van, és kénytelen az emberhez alkalmazkodni. S az ember is alkalmazkodik a technikához. Ahogy a rádió, televízió, gépkocsi kezelését megtanulták az emberek milliói, úgy a számítógép kezelését, az on-line szolgáltatások lekérdezését is elsajátítják, noha e gépek belső szerkezetét nem ismerik. E szolgáltatások használata, a display-k kezelése nem lesz más, mint rutin feladat, mert a számítógépek „nyelve” emberivé (szabad tárgyszavassá, teauruszba rendezett és számkóddal jelzett deskriptorrá) szelődül. És ugyanolyan eszközzé válik, mint az írógép vagy a telefon. Ez pedig egyáltalán nem kíván más személyiségi jegyeket, mint az eddig felsoroltak.

A könyvtári technológia változik. Más szabályok szerint készül a bibliográfiai leírás, másként osztályoznak, mint a múltban, a katalóguscédulákat írógépen írják, s nem tollal körmölik, mint régen. Az, hogy a jövőben számítógép-memóriában tárolják az új szabályok szerint készült leírásokat, ez a lényegen nem változtat. A lényeg pedig a szolgálat. A könyvtárnak és a könyvtárosnak ez a szerepe a műszaki és nem műszaki könyvtárban változatlan marad.

BAUER József: A könyvtáros, műszaki könyvtáros személyisége

A cikk ismerteti a könyvtárosokkal szemben támasztott általános követelményeket. Hangsúlyozza, hogy a könyvtárosi tevékenység lényege a szolgálat, aminek elsőrendű fontossága a könyvtári technika napjainkra jellemző ugrásszerű fejlődése mellett is változatlan marad.

* * *

BAUER, J.: The personality of the librarian

The general requirements towards the personality of librarians are described. It is emphasized that the essence of library activities is the service, the primary importance of which – regardless of the recent technological development – remains the same.

* * *

БАУЕР, Й.: Личность библиотекаря

Статья знакомит с общими требованиями к библиотекарям. Подчеркивается, что сущностью библиотечной деятельности является библиотечная служба, первоочередная важность которой остается неизменной и в условиях быстрого развития библиотечной техники характерного для наших дней.

* * *

BAUER, J.: Die Persönlichkeit des Bibliothekars

Die gegenüber den Bibliothekaren erhobenen allgemeinen Anforderungen sind beschrieben. Es wird betont, dass die Arbeit des Bibliothekars ihrem Wesen nach Dienst ist. Auch unter den Umständen der sprunghaften Entwicklung der Bibliothekstechnik bleibt unverändert der Dienst am Leser das vorrangig Wichtige in der bibliothekarischen Arbeit.

